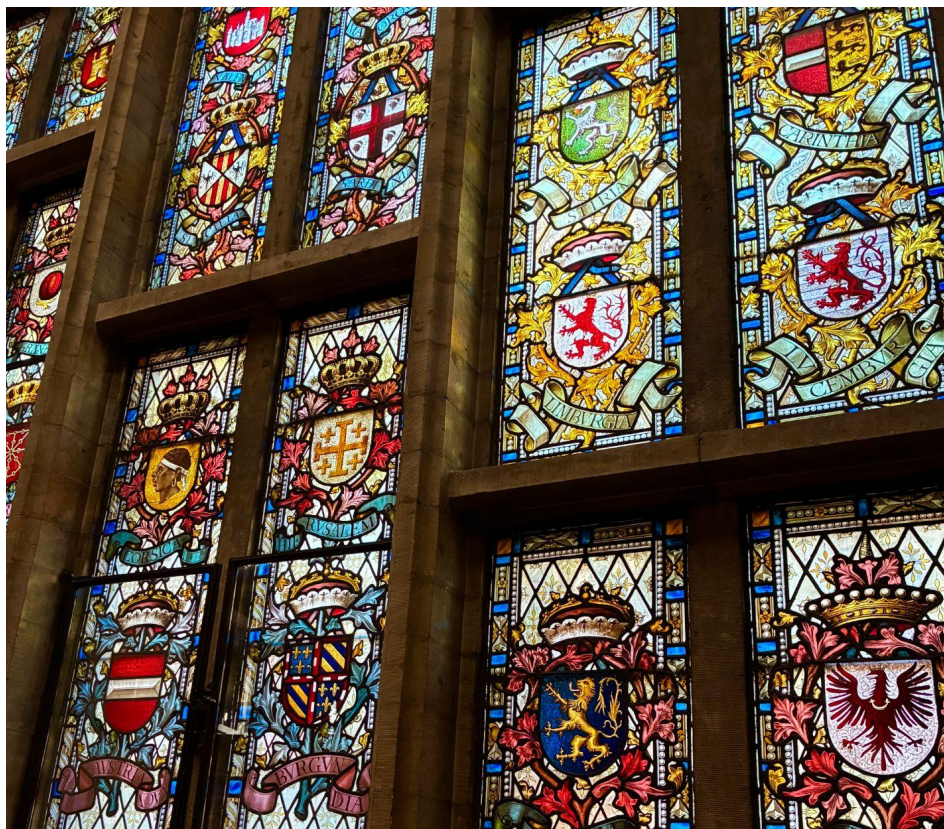

Från Bryssel till Sankt Vith: Belgiens tre språk

Edvard Beijar

Helsingfors den 14 september 2025

Pärmbilden föreställer glasmålningar i Maison du Roi/Broodhuis vid Grand-Place/Grote Markt i Bryssel.
Foto: Edvard Beijar

Om rapporten

Denna rapport är resultatet av min forskning i Belgiens språkförhållanden som jag genomförde under min praktikperiod på Folktinget sommaren 2025. Belgien framstod som ett naturligt forskningsobjekt på grund av landets trespråkighet som i stor utsträckning är jämförbar med Finlands språkliga förhållanden.

Jag vill rikta ett varmt tack till Folktinget för möjligheten att skriva denna rapport samt det värdefulla stöd jag fått av mina handledare under processen. Folktinget tillsluter sig inte nödvändigtvis alla de slutsatser och rekommendationer som presenteras i denna rapport.

Varför Belgien?

Belgien har tre officiella språk. Nederländska talas av sju miljoner invånare i Flandern, den norra delen av landet, vilket motsvarar cirka 60 procent av befolkningen. Franska talas i Vallonien, den södra delen av landet, samt i Bryssel av totalt fem miljoner invånare eller runt 40 procent av befolkningen. Det tredje officiella språket är tyska, vilket talas i östra Belgien av runt 80 000 personer, cirka en procent av befolkningen.

Att ett land befolkas av flera språkgrupper är inte ovanligt, i själva verket är merparten av världens länder flerspråkiga. Belgien har i detta sammanhang uppmärksammats på grund av landets unika och ofta komplicerade sätt att hantera flerspråkigheten. Trots att Belgien fortfarande plågas av många långvariga institutionella problem, finns det även exempel på lösningar och kompromisser som kan tillämpas och anpassas till andra flerspråkiga länder. Belgien kan fungera som ett lärorikt exempel på institutionella lösningar för splittrade samhällen, förutsatt att de största problemen som utmanar det belgiska systemet undviks. Trots utmaningarna anser många att reformerna i landet till och med har varit framgångsrika.

Likt mycket i Belgien är även språklagstiftningen mångfacetterad. Belgiens språklagstiftning har väckt intresse på grund av sättet som den hanterar ett så språkligt och kulturellt splittrat samhälle som Belgien. För att förstå hur och varför Belgien ser ut som det gör i dag måste man först känna till landets historia.

Landets historia och utveckling

Under medeltiden såg språkförhållandena i västra Europa mycket annorlunda ut än i dag. Kyrkans och de högre samhällsklassernas språk var latin, som lokalbefolkningen inte förstod. Det fanns ingen flamländsk eller vallonsk identitet, utan befolkningen baserade sin

identitet på den katolska kristendomen. I och med att franskan framträdde som Europas lingua franca och Belgien införlivades i Frankrike år 1795 kom franskan att bli det administrativa, kulturella och politiska språket. De tidigare lokala förvaltningarna ersattes av en ny enhetlig och centraliserad franskspråkig administration, och flamländskan försvann från det offentliga livet.

Det nederländska språket hade inte standardiserats vid denna tidpunkt. Det talades ett flertal flamländska dialekter i Flandern, vilket gjorde det svårt för flamlänningarna att motverka det franska språkets inflytande i regionen. Skapandet av ett standardiserat skriftspråk år 1864 gjorde det möjligt för nederländskan att höja sin samhällseliga status. Utan ett standardiserat skriftspråk skulle det ha varit omöjligt att utmana franskans dominerande position i Flandern. Standardiseringen ledde däremot inte till att de flamländska dialekterna försvann, till skillnad från det franska språket som till stor del har ersatt de vallonska dialekterna. Termen flamländska syftar i dagsläget på de dialekter som talas i Flandern, även om det nederländska standardspråket i Belgien också brukar kallas flamländska. Flamländskan har likt de finlandssvenska dialekterna inget separat skriftspråk från standardnederländskan.

Grundlagen som antogs efter självständigheten år 1830 gynnade starkt de högre samhällsklasserna. Rösträtten var begränsad till en liten andel av befolkningen och den nya statsapparaten var fullständigt franskspråkig. År 1846 talade 58 procent av befolkningen flamländska, jämfört med 42 procent som talade franska. Den franskspråkiga befolkningen utgjorde enbart fem procent av befolkningen i Flandern. Trots detta var franska det enda officiella språket i Belgien. Att kunna franska var en förutsättning för social mobilitet, eftersom gymnasie- och högskoleutbildningen, förvaltningen, politiken, det kulturella livet, rättsväsendet samt militären var enspråkigt franska.

Trots språkets dominerande position försökte den belgiska staten aldrig utplåna de flamländska språken, till skillnad från Frankrike, där assimileringsspolitiken ledde till att regionala språk och dialekter försvann. Förklaringen till detta ligger i Belgiens tvetydiga förhållande till sin södra granne. Trots att de flamländska språken förtrycktes av den belgiska staten, bidrog det faktum att det talades många språk i landet till uppfattningen om att Belgien är en självständig stat, inte en del av Frankrike eller Nederländerna. Efter självständigheten befarade belgierna att landet åter skulle annekteras av Frankrike. Om alla belgier hade assimilerats och blivit franskspråkiga skulle det ha varit lätt för det imperialistiska franska riket att göra anspråk på Belgien, likt Frankrike hade gjort tidigare.

Föreställningen om Flandern som en egen nation, förtryckt av de franskspråkiga för sitt språk och av Nederländerna på grund av den katolska tron, bidrog till att den flamländska identiteten växte fram. Innan självständigheten spelade språkskillnaderna mellan

flamländarna och vallonerna inte någon större roll, de två grupperna förenades av katolicismen i striden mot det protestantiska Nederländerna.

Förändringarna under och efter sekelskiftet berodde på att rösträtten i Belgien utvidgades till att omfatta ett större antal medborgare. Eftersom flamlänningarna utgjorde majoriteten i Belgien ledde det till att den politiska makten alltmer förflyttades till Flandern. Valet 1894 var det första där rösträtten omfattade alla män i Belgien, men trots detta behöll den utbildade eliten den politiska makten eftersom högutbildade och förmögna medborgare tilldelades flera röster. År 1919 ändrades den allmänna rösträtten så att alla belgiska män hade en röst per man i de nationella valen. Detta var startskottet för de grundläggande reformerna i landet. De första reformerna i slutet av 1800-talet innebar att nederländska blev ett av de två officiella språken i landet. Vallonien var fortfarande enspråkigt franskt.

Den franskspråkiga befolkningen var nu tvungen att samarbeta med den flamländska befolkningen gällande språkliga rättigheter. Den flamländska rörelsen hade börjat omvandlas till en etnisk rörelse, som såg Flandern och flamlänningarna som en separat etnisk grupp. Det var på grund av den flamländska nationalismen som språkstriderna så småningom utvecklades till att likna en etnisk konflikt, i stället för en enbart språklig konflikt. Språkfrågan hade samtidigt en socioekonomisk dimension, då franskan talades av de högre samhällsklasserna, medan flamländskan i princip enbart talades av de lägre klasserna. Den franskspråkiga befolkningen var oroad för att rörelsen skulle sträva efter frigörelse från Belgien om kraven på reform inte uppfylldes. Den flamländska rörelsens krav var att det nederländska språket skulle användas inom utbildningen, förvaltningen och rättsväsendet i Flandern, och språklig jämlikhet skulle råda i militären.

Två olika synsätt på hur språkfrågan skulle lösas framkom under denna tid. De som förespråkade franskans ställning argumenterade för fritt språkval, det vill säga att varje person själv skulle ha rätt att välja språk, antingen franska eller nederländska. För den flamländska rörelsen var fritt språkval inte en lösning på problemet, eftersom franskan i så fall skulle behålla sin dominerande position i Flandern. De ansåg att de flesta som hade möjligheten att välja språk skulle välja franska, och därmed assimileras i den franska språkgemenskapen. Inom den flamländska rörelsen ansågs den fransktalande befolkningen vara icke-flamländsk, även de flamlänningar av högre social klass vars modersmål var franska. Den fransktalande eliten, å andra sidan, argumenterade för att inkluderas i den etniska gruppen flamlänningar, och ansåg att flamlänningar kunde tala båda språken och oberoende av modersmål tillhöra Flandern.

Trots dessa framsteg förblev franskan det dominerande språket inom utbildningen, förvaltningen och politiken i Flandern fram till 1930-talet. Bryssel, landets huvudstad, genomgick den mest

omfattande omvandlingen i Flandern: från att ha varit en flamländskspråkig stad blev den under 1800-talet övervägande franskspråkig i takt med att staden blev Belgiens politiska och ekonomiska centrum. Efter självständigheten 1830 fyrdubblades stadens invånarantal, och majoriteten av inflyttarna var franskspråkiga.

Följande framsteg skedde 1930 då det franskspråkiga universitetet i Gent blev nederländskspråkigt. Nederländskspråkiga universitet hade tidigare inte funnits i Belgien. Möjligheten till högre utbildning på nederländska var ett viktigt mål för den flamländska rörelsen, eftersom man ansåg att franskans exklusiva användning inom högre utbildning var en huvudorsak till språkets dominerande ställning i det belgiska samhället. Att kunna utbilda sig på nederländska skulle möjliggöra skapandet av en flamländsk medelklass.

År 1932 genomfördes den dittills största reformen av Belgiens språklagstiftning, vilket var regional enspråkighet: Flandern blev officiellt enspråkigt med nederländska som officiellt språk, men Vallonien behöll sin enspråkigt franska status. Någon officiell språkgräns existerade inte ännu, utan kommunernas språkmajoritet fastställde vilket officiellt språk kommunen hade. Eftersom reformen gällde hela landet behöll franskan sin ställning i Vallonien som förblev enspråkigt franskt, och i Bryssel som förblev tvåspråkigt. Språkreformerna omfattade bland annat kommunernas förvaltning, som nu enbart skulle fungera på nederländska i Flandern.

Fram till 1930-talet hade den franskspråkiga eliten strävat efter att behålla Flandern och Bryssel tvåspråkigt. Reformen var kontroversiell då många uppfattade att de franskspråkiga flamlänningarna, som var en liten men inflytelserik minoritet i Flandern, övergavs då regionen blev enspråkig. Den flamländska rörelsen var dock inte intresserad av en tvåspråkig lösning på konflikten i Flandern. Eftersom det flamländska språket hade varit i underläge ända sedan självständigheten ansåg den flamländska rörelsen att det franska språket inte borde ha en officiell ställning i Flandern.

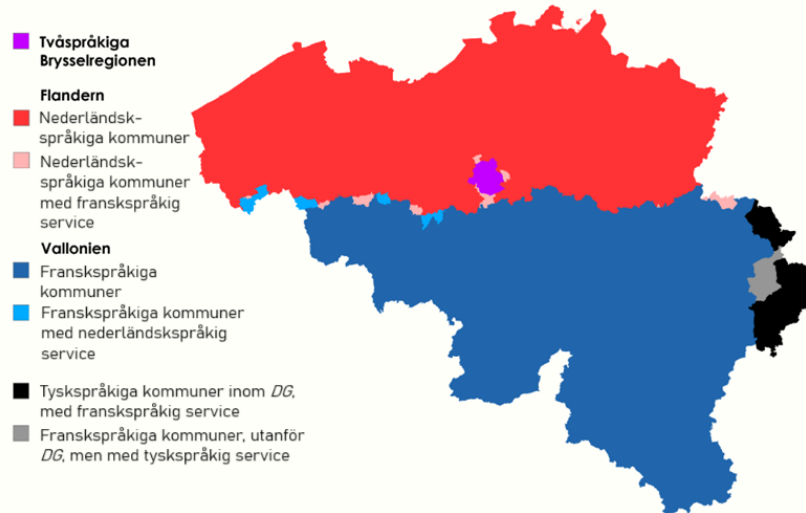
Att behålla regional tvåspråkighet i Belgien skulle ha varit kontroversiellt eftersom Vallonien i så fall hade blivit en tvåspråkig region, på grund av att det fanns en nederländskspråkig minoritet i regionen. Att nederländskan riskerade bli ett officiellt språk i Vallonien förkastades eftersom den nederländskspråkiga minoriteten i Vallonien då skulle ha fått ökat inflytande. Efter att kompromissen hade fattats och franskan förlorat sin ställning i Flandern övergav de franskspråkiga mestadels sin strävan efter språkliga rättigheter i regionen, och flyttade fokus till Vallonien och Bryssel. Det franska språket försvann däremot inte helt från Flandern, bland annat fortsatte franskspråkiga skolor att vara verksamma i regionen. I dag har den franskspråkiga minoriteten i de stora städerna i Flandern anpassat sig till den enspråkiga omgivningen, men ofta talas fortfarande franska

hemma. Motsvarande har skett i fråga om den flamländska minoriteten i Vallonien.

Parallellt med den flamländska rörelsen har det också funnits en vallonsk rörelse, även om rörelsens ursprung och syfte skiljer sig åt. I allmänhet var den vallonska befolkningen inledningsvis inte delaktig i den belgiska språkkonflikten. Den franskspråkiga eliten såg inte den vallonska befolkningens intressen som en prioritet i språkkonflikten, som då handlade om att försvara det franska språkets ställning i Flandern och Bryssel. En vändpunkt för Vallonien inträffade på 1960-talet, då Flandern fick ett ekonomiskt övertag över Vallonien, och de vallonska industrierna upplevde en nedgång. Även om språkskillnaderna hade definierat relationen mellan de två regionerna, var det den ekonomiska ojämlikheten mellan de två regionerna som började definiera vallonsk politik och identitet. Efter att en stor del av industrin hade försvunnit från regionen upplevde invånarna att den ekonomiskt blomstrande regionen Flandern ignorerade den södra delen av landet. Detta skedde flera årtionden före de reformer som omvandlade Belgien till en federalstat och delade upp landet i regioner och gemenskaper; under 1960-talet var den politiska makten i den flamländska majoritetens händer. En distinkt vallonsk identitet började växa fram, definierad av motståndet mot den upplevda ojämlikheten som påtvingades av flamlänningarna. Alla tecken tydde nu på att ökad autonomi var på kommande.

Ett viktigt steg togs 1962–1963 när Belgien officiellt delades in i fyra språkområden: de nederländska, franska och tyska språkområdena samt det tvåspråkiga Brysselområdet. Dessa språkområden lade grunden till dagens språkgemenskaper och regioner. Reformen var en kompromiss mellan de flamländska och de vallonska partierna i regeringen, och syftet var att lindra spänningar mellan språkgrupperna. Vilket språkområde en kommun placerades i baserades på kommunens majoritetsspråk. Genom denna reform fastställdes en permanent språkgräns, som i stort sett är oförändrad ännu i dag. Tidigare ändrade kommuner officiellt språk ifall språkförhållandena i kommunen förändrades. Landets språkförhållanden följdes upp via folkräkningen. Kommunerna var, liksom i dag, antingen nederländskspråkiga, franskspråkiga eller tyskspråkiga. De kommuner som Bryssel bestod av var tvåspråkiga, men vilka kommuner som ingick i Bryssels tvåspråkiga område förändrades i takt med att kommunernas språkförhållanden ändrade. Den sista folkräkningens språkdata som Belgien genomförde fastställde 1963 var gränsen mellan Flandern och Vallonien skulle finnas. Detta ledde till en oro på båda sidorna av språkgränsen för att det andra språket skulle överta kommuner som historiskt sett hade tillhört den egna språkgruppen. Detta skedde bland annat runt Bryssel, där urbaniseringen hade lett till att stadens urbana miljö hade utvidgats till traditionellt flamländsktalande kommuner. Slutligen begränsades Brysselområdet till 19 kommuner.

Belgiens kommuner och regioner.

Bildkälla: Edvard Beijar via mapchart.net

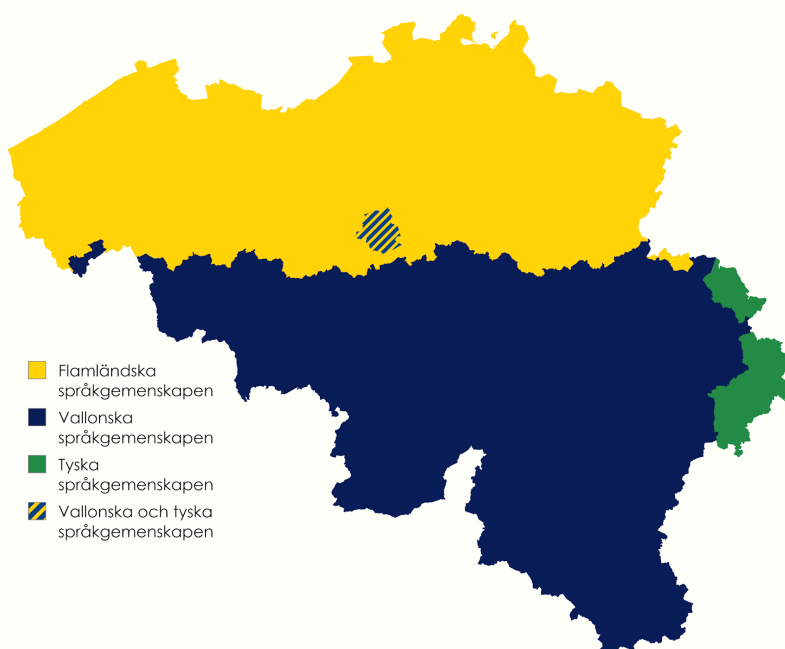
Flera av kommunerna vid gränsen till det tvåspråkiga Brysselområdet hade förfranskats i och med att Bryssel växte, vilket ledde till att den historiska flamländska kulturen försvann. På grund av detta ökade trycket från kommuninvånarna, som önskade att dessa randkommuner skulle införlivas i Bryssels tvåspråkiga område. Innan språkgränsen fastställdes avskaffades insamlingen av språkstatistik i Belgien, vilket innebar att kommunerna inte längre kunde byta sitt officiella språk. På grund av detta finns det inte detaljerad statistik över språkförhållandena i landet, vilket innebär att det praktiskt taget blev omöjligt att ändra på språkgränsen. Ändringar i språkgränsen kan endast genomföras via en ändring av grundlagen, vilket ledde till att språkgränsen i praktiken frystes.

Ett undantag var under en tid Belgiens provinser, som delar in Belgiens tre regioner i mindre områden. Provinsen Brabant var tvåspråkig fram till 1995 och omfattade Bryssel, den nederländkspråkiga norra delen av provinsen och den franskspråkiga södra delen. Efter att Bryssel omorganiserades till en egen region år 1989 splittrades de omringande delarna år 1995 upp i en nederländkspråkig provins i Flandern och en franskspråkig provins i Vallonien.

Genom reformen år 1963 bildades även kommuner med språkfaciliteter, en status som tilldelades ett antal kommuner vid språkgränserna. I kommuner med en betydande språkminoritet har minoriteten rätt att använda sitt eget språk i kommunikation med myndigheter, och skolundervisning på minoritetsspråket finns även i viss mån. Myndigheterna ska kommunicera med invånarna på båda språken, även via skriftlig kommunikation. Det som skiljer kommuner

med språkfaciliteter från Bryssels officiellt tvåspråkiga kommuner är att kommunförvaltningen fortfarande är enspråkig; det är enbart när kommunen kommunicerar med invånarna som det andra språket används. De tvåspråkiga kommunerna i Bryssel tillhör den tvåspråkiga Brysselregionen, men kommunerna med språkfaciliteter tillhör enspråkiga regioner. Detta undantag från enspråkigheten minskade på motståndet mot reformen, eftersom språkfaciliteterna tryggade de språkliga rättigheterna för de nederländska och franskspråkiga minoriteterna i gränskommunerna. Syftet var ursprungligen att språkfaciliteterna skulle vara temporära och hjälpa språkminoriteten att stegvis anpassa sig till enspråkigheten, men trots detta kvarstår de än i dag. I motsats till språkgränsen, som är permanent, kunde språkfaciliteter tilldelas en kommun om senare inflyttning av en annan språkgrupp förutsatte det.

Belgiens språkgemenskaper.

Bildkälla: Edvard Beijar via mapchart.net

På grund av detta var Bryssel även den enda delen av Flandern som kvarhöll sin tvåspråkiga status efter att franskan förlorade sin officiella ställning i resten av regionen. Den nederländkspråkiga befolkningen utgör i dag endast en liten andel av stadens totala befolkning. Inom administrationen och förvaltningen i Bryssel behövs språkkunniga tjänstemän, eftersom nederländskan har samma ställning som franskan i Bryssel. Nederländkspråkiga skolor är också populära i staden, och många franskspråkiga familjer samt invandrarfamiljer placerar barnen i sådana skolor, trots att språket ofta inte talas inom familjen. I Bryssel värderas kunskap i båda språken högt, särskilt på grund av de karriärmöjligheter som tvåspråkigheten medför.

I Bryssel tillhör inte invånarna officiellt någon språkgemenskap, och invånare kan använda båda språkgemenskapernas tjänster och

institutioner. En franskspråkig invånare kan på samma villkor som en nederländkspråkig invånare exempelvis gå i en nederländsk skola och låna böcker från ett nederländkspråkigt bibliotek.

Franska är ett obligatoriskt ämne i alla nederländkspråkiga och tyskspråkiga skolor i Belgien, vilket innebär att alla elever i landet läser franska, antingen som modersmål eller som obligatoriskt andraspråk. I Valloniens franskspråkiga skolor är nederländska i allmänhet ett frivilligt ämne. Ofta kan eleverna välja bort nederländska och i stället studera engelska och tyska, utom i Bryssel där nederländska är ett obligatoriskt ämne. Andelen elever som väljer nederländska i Vallonien har fallit från 49 procent år 2009 till 32 procent år 2021.

Eftersom språkundervisningen, liksom all annan undervisning, regleras av språkgemenskaperna och inte av den federala staten, avgör gemenskaperna själva om ett språk ska vara obligatoriskt i skolan. Den franska språkgemenskapen beslutade år 2022 att nederländska ska bli ett obligatoriskt språk i alla franskspråkiga skolor. Reformen av språkundervisningen har skjutits upp flera gånger, senast till år 2027.

Medielandskapet i Belgien är språkligt uppdelat, och domineras av mediebolag finansierade av de respektive språkgemenskaperna, som arrangerar tv- och radiosändningarna. Upprätthållandet av en gemensam nationell identitet är svårt i en situation som denna, särskilt då de separata mediebolagen uteslutande riktar sig till den egna språkgruppens tittare, och i första hand rapporterar om nyheter som är relevanta för språkgruppen i fråga.

Belgiens invånare har, likt befolkningen i andra flerspråkiga länder, flera identiteter. Den belgiska nationella identiteten och de vallonska samt flamländska identiteterna lever sida vid sida med varandra. I Bryssel är identitetsgränserna mera flummiga. Varken den franskspråkiga eller den nederländkspråkiga befolkningen identifierar sig kulturellt med någon av Belgiens regioner. Bryssel, trots sin franskspråkiga prägel, är inte vallonsk i sin identitet.

De tyskspråkiga belgierna

Den tyskspråkiga befolkningen i Belgien bor i landets östligaste delar. Administrativt är de tyskspråkiga kommunerna fördelade på två områden, som båda ligger i Vallonien. Nio kommuner i Vallonien är enspråkiga, med tyska som officiellt språk. Kommunerna ingår i det område som omfattar den tyskspråkiga gemenskapen (*Deutschsprachige Gemeinschaft*, förkortat *DG*). Området har ungefär hälften så stort landområde som Åland, men mer än dubbelt så stort befolkningsantal. Alla kommuner i *DG* är i praktiken tvåspråkiga, de har franska språkfaciliteter. Dessutom finns två kommuner utanför *DG* som, utöver sin officiellt franskspråkiga status, erbjuder service på tyska på grund av sina tyskspråkiga minoriteter. Dessa två kommuner

har tillhört Belgien sedan självständigheten, men kommunerna inom *DG* övertogs av Belgien betydligt senare, år 1920. Språksituationen mellan de två områdena skiljer sig därför mycket.

Majoriteten av invånarna i *DG* har tyska som modersmål, men ingen officiell språkstatistik är tillgänglig eftersom insamlingen av sådan statistik är förbjuden. Utöver tyska talar de flesta invånarna även franska, som är ett obligatoriskt ämne i skolan. Tyskspråkiga dialekter talades även i området, men de har till stor del ersatts av standardtyskan som är det synligaste språket i samhället. Eftersom *DG* har varit en del av Belgien en förhållandevis kort tid har området inte förfranskats på samma sätt som resten av de historiskt tysktalande områdena i östra Vallonien. Några av de historiskt tyskspråkiga områdena utanför *DG* har förfranskats i en så hög grad att de i dagsläget inte erbjuder service på tyska, eftersom andelen tyskspråkiga har sjunkit så lågt.

Området som i dag utgör *DG* tillhörde Tyskland fram till första världskriget, då Belgien tilldelades området som krigsskadestånd från Tyskland. Den tyskspråkiga befolkningen blev belgiska medborgare. Under andra världskriget ockuperade Tyskland Belgien, och området annekterades tillbaka till Tyskland. Efter att Belgien befriats från ockupationen återupptogs integreringen av området till Belgien, men med ökad misstro mot befolkningen i området. Den belgiska staten förtryckte det tyska språket och den tyskspråkiga befolkningen, i syfte att utplåna alla historiska kopplingar mellan området och Tyskland.

Frågan om autonomi började diskuteras igen på 1950-talet vid sidan om de större språkkonflikterna i landet. Trots att språkrörelserna och federaliseringen i Belgien främst drevs fram av den flamländska och franskspråkiga befolkningen, förbättrades de tyskspråkigas situation avsevärt genom denna process. På 1950-talet, precis som under mellankrigstiden, var undervisningsspråket i skolorna samt kontaktspråket gällande myndigheter och rättsväsendet tyska, men politisk och kulturell autonomi för språkgruppen saknades.

År 1962–1963 delades Belgien upp i permanenta språkområden, föregångarna till de moderna regionerna och språkgemenskaperna. Det tyskspråkiga området omfattade de kommuner som vid den tidpunkten hade en tyskspråkig majoritet. Huvudspråket inom den lokala administrationen var nu tyska. Samtidigt inrättades språkfaciliteterna i landet, så att de franskspråkiga invånarna i området hade samma rätt till franskspråkig service som förr. Språkgränserna har hållits oförändrade sedan dess.

Det tyskspråkiga språkområdet utvecklades senare till den tyskspråkiga gemenskapen (*DG*), som sedan 1983 är likställd med de två andra språkgemenskaperna i landet. Detta lade grunden för de framtida reformerna som överförde fler ansvarsområden till språkgemenskaperna. Språkgemenskaperna har varit ansvariga för utbildning sedan 1989, vilket betyder att de tyskspråkiga

kommunernas skolsystem är separat från skolsystemet i resten av Vallonien.

Jämfört med andra språkminoriteter är den tyskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter väl tryggade på lokal nivå. Få minoriteter av jämförbar storlek eller geografiskt område har en så omfattande autonomi som den tyskspråkiga gemenskapen. Situationen är mer varierande på nationell nivå. Trots att tyska är ett av de tre officiella språken i Belgien är det i praktiken ett minoritetsspråk. Eftersom den tyskspråkiga gemenskapen inte utgör en egen region, utan enbart en språkgemenskap, har den tyskspråkiga befolkningen endast autonomi gällande gemenskapsärenden, medan regionala ärenden styrs av den enspråkigt franska Vallonienregionen. Franskan har även en viktig ställning i *DG* på grund av regiontillhörigheten, då all kommunikation mellan Valloniens regionförvaltning och det tyskspråkiga området sker på franska.

Den franska minoriteten i *DG* önskar i stor utsträckning få service på franska, vilket stärker språkets ställning i området. I de två kommunerna utanför *DG* med språkfaciliteter har tyskspråkiga rätt att få service på tyska, men tillgången på tyskspråkig service kan vara begränsad i praktiken. De flesta tyskspråkiga i Belgien talar även franska, så det är vanligt att tyskspråkiga använder franska trots rätten att få service på tyska i kontakt med myndigheter. En tyskspråkig invånare bosatt i *DG* har samma rättigheter som nederländskspråkiga och franskspråkiga att kommunicera med den federala staten på sitt eget språk. I praktiken finns det ofta brister i tillgången på tyskspråkig service.

Likt de andra språkgemenskaperna har den tyska gemenskapen sitt eget parlament, vars sammansättning består av tyskspråkiga filialer av vallonska partier samt regionala partier aktiva enbart inom den tyskspråkiga gemenskapen. En unik konsekvens av autonomin är att den tyskspråkiga gemenskapen väljer en egen europaparlamentariker, eftersom de tre språkgemenskaperna i Belgien utgör separata valkretsar i Europaparlamentsvalet. Det vallonska regionala parlamentet har däremot ingen garanterad tyskspråkig representation, eftersom invånare i de tyskspråkiga kommunerna röstar inom samma valdistrikt som de franskspråkiga i regionalvalen i Vallonien. I den belgiska federala senaten har den tyska gemenskapen en garanterad plats, men inte i representantkammaren som enbart är indelad i de franska och tyska språkgrupperna.

Likt Åland ligger den tyskspråkiga gemenskapen mellan två större stater, och båda tillhör en stat vars majoritetsbefolkning talar ett annat språk. Unikt för *DG* är att området inte är geografiskt separerat från resten av Belgien. Området har inte tidigare existerat som en separat geografisk enhet, eftersom befolkningen innan första världskriget bestod av etniska tyskar precis som på andra sidan gränsen i Tyskland. Den tyskspråkiga gemenskapen i Belgien är således en politisk konstruktion vars existens som ett autonomt område är resultatet av

gränsdragningar. Trots motgångarna identifierar sig den tyskspråkiga invånarna som belgier och har byggt upp ett område med en välfungerande autonomi.

Huruvida den tyskspråkiga befolkningen i Belgien anser sig vara en separat etnisk grupp varierar, men de ser sig i allmänhet som belgier. Att återförenas med Tyskland är inget som de tyskspråkiga belgierna är intresserade av, och befolkningen beskriver sig sällan som tyskar. Från ett sådant perspektiv kan den tyskspråkiga minoriteten ses som ett framgångsrikt resultat av landets nationsbyggnadsprojekt och strävan efter att skapa en belgisk identitet, även om landet misslyckades med att förena flamländarna och vallonerna.

Språkpraxis för myndigheter

I Belgien regleras myndigheternas språkanvändning av flera komplexa regelverk som ofta präglas av juridisk oklarhet. Belgiens grundlag utgör grunden för språkanvändningen inom den offentliga sektorn.

Språket som en invånare i Belgien har rätt att använda i kontakt med myndigheter bestäms, med vissa undantag, utifrån regionen som invånaren befinner sig i. I Flandern ska nederländska användas och i Vallonien franska. Därtill kan tyska användas i de östligaste delarna av Vallonien, i kommuner med tyska som officiellt språk. I Bryssel, som tillhör både den nederländska och franska språkgemenskapen, har invånaren rätt att välja vilket språk han eller hon vill bli bemött på. Eftersom invånare i Belgien inte får identifieras utifrån modersmål i befolkningsregistret har invånarna i Bryssel rätt att använda både den franska och den nederländska språkgemenskapens institutioner och skolor. Invånare i Bryssel har rätt att välja vilket språk de vill bli bemötta på oavsett det egna modersmålet.

I kommuner med språkfaciliteter har invånarna också rätt att välja vilket språk de vill använda när de är i kontakt med myndigheter. Det som skiljer dessa kommuner från de tvåspråkiga kommunerna i Bryssel är graden av tvåspråkighet. Samtliga kommuner i Bryssel tillhör två språkgemenskaper, och ingår i den tvåspråkiga Brysselregionen. Detta gör Bryssel till det enda helt tvåspråkiga området i Belgien, eftersom kommunerna, regionerna och språkgemenskaperna alla är tvåspråkiga. Jämfört med Bryssel är tvåspråkigheten i språkfacilitetskommunerna begränsad, eftersom tvåspråkigheten är begränsad till kommunal nivå. De regioner och språkgemenskaper som kommunerna tillhör är fortfarande enspråkiga.

Enligt språklagen har invånare i Flandern och Vallonien endast rätt att kommunicera på regionens språk när de är i kontakt med en myndighet, och myndigheten ska också endast använda det officiella språket. Dessa regelverk skapades för att bevara kommunens och områdenas språkliga karaktär. Syftet är att förhindra att kommuner byter språkmajoritet till följd av bland annat inflyttning och i stället

uppmuntra nyinflyttade att lära sig det officiella språket. Det är olagligt att inte följa språklagen, till exempel om en tjänsteman väljer att tala franska med en franskspråkig invånare i Flandern. Därtill är beslut som en tjänsteman har fattat ogiltiga om han eller hon inte har följt språklagen, till exempel om tjänstemannen har kommunicerat med en invånare på ett annat språk än det officiella, oavsett om både invånaren och tjänstemannen talar språket flytande.

Kommunerna med språkfaciliteter utgör trots allt ett undantag, majoriteten av Belgiens över 500 kommuner är fullständigt enspråkiga. Det finns trots den strikta språklagen även andra situationer då användningen av ett annat språk än det officiella är tillåtet.

I Flanderns enspråkiga kommuner medges undantag i praktiken endast till invandrare. Varken Europakonventionen eller andra internationella avtal kräver att stater måste bemöta invandrare på deras modersmål, därmed kräver de flesta länder att invandrare lär sig landets officiella språk. Trots att tjänstemän är förbjudna att kommunicera med invånare på ett annat språk än nederländska, är detta i praktiken omöjligt eftersom invandrare kan ha svaga eller obefintliga kunskaper i språket. Invandrare får i allmänhet tid att lära sig nederländska och anpassa sig till att använda språket. Under tiden är användning av översättare och tolkar vanlig i kommunikationen mellan myndigheter och invandrare.

Enligt språklagen får tolkar endast användas i undantagsfall, till exempel när en invandrare som inte haft tillräckligt tid att lära sig det officiella språket behöver kommunicera med en myndighet. I sådana situationer är tolkning tillåten endast om det är väsentligt för att kommunikationen ska fungera, det är en undantagssituation, och kommunikationen har ett specifikt syfte. Den flamländska regeringen poängterar också att tolkning och översättning ska användas som en del av integrationen och språkinläringen, inte hindra det.

Utöver de begränsade lagliga undantagen för invandrades språkanvändning som tolkning, tolereras ofta användningen av främmande språk i pragmatiska och informella situationer. Användningen av främmande språk sker oftast i informella muntliga sammanhang, även om det varken uppmuntras eller är förbjudet. Eftersom användningen av tolkar inte är möjlig i alla situationer finns det en utbredd informell användning av främmande språk inom många myndigheter i Belgien. På vissa avdelningar eller myndigheter finns det trots språklagen inga specifika riktlinjer för tjänstemän att följa, i andra sammanhang tillåts tjänstemän i allmänhet till och med kommunicera på alla språk som de behärskar. Förekomsten av sådana pragmatiska undantag varierar mycket mellan sektorer och avdelningar inom den offentliga sektorn. Exempelvis har en myndighet i en flamländsk stad tillåtit invandrare att kommunicera på turkiska med tjänstemän, eftersom flera inom personalen talar språket.

Inom vissa avdelningar saknas specifika riktlinjer gällande språk för tjänstemän att följa när de kommunicerar med invandrare, andra tillämpar strängare riktlinjer. Vanligt är att eventuell tolkning ska ordnas av invandraren själv, om han eller hon inte kan kommunicera på nederländska. I dessa fall använder invandraren sig ofta av familjemedlemmar, barn eller bekanta som tolkar. Därmed faller ansvaret för kommunikationen mellan myndigheter och invånare på individen själv som en konsekvens av de strikta riktlinjerna.

Flandern upprätthåller strängare regler för skriftlig kommunikation än för muntlig kommunikation, där reglerna ofta är juridiskt otydliga. Det är endast tillåtet för flamländska myndigheter att använda ett annat språk än nederländska om det är ett tillfälligt undantag och översättningen alltid skrivs vid sidan om den nederländskspråkiga originaltexten.

Dessa avvikelser visar att språkanvändningen i Belgien är relativt mångfacetterad i praktiken, och att språkanvändningen inom olika myndigheter kan befinna sig utanför vad som är tillåtet enligt språklagen. Principen att främmande språk endast bör användas i undantagssituationer, något som den flamländska regeringen flera gånger har betonat, bryts ofta mot. Samtidigt som många myndigheter strikt följer tillsynsmyndigheternas riktlinjer varierar toleransen för främmande språk avsevärt mellan olika myndigheter. Avvikelserna, vare sig de är lagliga eller informella, finns främst till för att underlätta integrationen av invandrare i samhället. Huruvida Flanderns strikta språkpolicy hjälper eller försvårar integrationen kan ifrågasättas, men så länge det inte sker en striktare tillämpning av språklagarna kommer situationen att kvarstå.

Den federala staten ansvarar för invandringen, men ansvaret för integrationen finns hos landets tre regioner, därmed har varje region egna integrationsåtgärder och språkkrav. Integrationen i Belgien sker på något av de tre officiella språken, beroende på region. I Bryssel kan invandrare välja antingen franska eller nederländska som integrationsspråk. Integrationen i Bryssel har väckt uppmärksamhet eftersom majoriteten av invandrarna väljer att integrera sig på franska, vilket ytterligare förskjuter språkbalansen mot en förstärkning av franska språkets ställning. De nederländsktalande är i dag en liten minoritet av stadens invånare och det nederländska språket syns allt mindre i gatubilden, trots stadens tvåspråkiga status. Flamländska institutioner som den nederländska språkgemenskapen försöker därför stärka det nederländska språkets ställning i staden genom olika åtgärder.

Politik

Belgiens politiska system är fullständigt splittrat. På grund av federaliseringen sker den största delen av beslutsfattandet inom regionerna och språkgemenskaperna, som är uppdelade enligt språk.

Landet har sex regeringar: den federala regeringen, Bryssels, Flanderns samt Valloniens regionala regeringar, samt separata regeringar för den franska och tyska språkgemenskapen. Regionen Flanderns regering och den nederländskspråkiga språkgemenskapens regering har slagits samman, vilket gör att det endast finns en regering och ett parlament i Flandern. På federal nivå samt i Bryssel måste väljarna rösta på antingen en franskspråkig eller en nederländskspråkig kandidat eftersom det finns separata kandidatlistor för nederländskspråkiga respektive franskspråkiga kandidater. Detta är orsaken till att det inte finns ett politiskt parti i Belgien som representerar flera språkgrupper.

För att erhålla förtroende från det belgiska federala parlamentet krävs majoritetsstöd inom båda riksdagsgrupperna samt majoritetsstöd i hela kammaren. Det belgiska parlamentet har två kammare vars sammansättning är proportionell i förhållande till befolkningen, majoriteten av parlamentets ledamöter i båda kamrarna är flamländska. Detta gäller också senaten trots att senatorerna inte är direktvalda utan utsedda av regionernas och språkgemenskapernas parlament. Eftersom det är omöjligt för ett enskilt parti att kontrollera en majoritet av platserna i en språkgrupp leder detta till att belgiska regeringar vanligtvis består av minst fyra partier. Minst två partier från bägge språkgrupperna krävs därmed i praktiken för att bilda en majoritetsregering. Detta leder, föga överraskande, till att bildandet av regeringar ofta är en svår och långvarig process. Det tog åren 2018–2020 rekordlånga 652 dagar för Belgien att bilda en regering, och denna situation var allt annat än ovanlig.

Enligt grundlagen ska regeringen bestå av ett jämnt antal fransk- samt nederländskspråkiga ministrar. Grundlagsändringar kräver ofta både majoritetsstöd i båda språkgrupperna och två tredjedels majoritet i parlamentet överlag. Förutom att konsensus krävs för grundlagsändringar har båda språkgrupperna även en särskild vetorätt för alla lagförslag. Om tre fjärdedelar av en språkgrupp i parlamentet anser att ett lagförslag kan hota de språkliga rättigheterna kan de fördröja processen genom veto. Detta fungerar som ett kraftfullt incitament för samarbete mellan språkgrupperna. Om ingen kompromiss nås inom 60 dagar antas lagförslaget oavsett. Därmed är denna procedur inte ett permanent veto, men tvingar de båda språkgrupperna till samarbete.

Den federala staten och Bryssel är tvåspråkiga, där väljaren själv bestämmer vilken kandidatlista han eller hon väljer en kandidat från. I val som gäller en tvåspråkig valkrets är kandidatlistan uppdelad enligt språkgrupp. Kandidater från Bryssel väljer vilken språkgrupp de vill tillhöra och representera. Orsaken är att Bryssel utgör en egen region men samtidigt ingår i två språkgemenskaper: den flamländska och den franska.

Utanför Bryssel, i Flandern och Vallonien, röstar väljarna enligt regionens språk; i Flandern röstar alla på nederländskspråkiga

kandidater och i Vallonien endast på franskspråkiga kandidater i regionalvalen. Den tyskspråkiga gemenskapen har ingen kvot i Valloniens parlament, väljarna röstar på samma kandidater som resten av Vallonien. Däremot representeras den tyskspråkiga befolkningen i Belgiens senat, den andra av det federala parlamentets två kammare, via en senator som den tyskspråkiga gemenskapens parlament utnämner.

Ledamöterna i den franskspråkiga gemenskapens parlament väljs inte genom direkta val, i stället utses de från Brysselregionens franskspråkiga grupp och Valloniens parlament. Till skillnad från i Flandern är den franska språkgemenskapens och Valloniens regering, parlament samt institutioner separata, men med betydande överlappning. Även om det flamländska parlamentet är sammanslaget skiljer det fortfarande mellan regional lagstiftning och gemenskapslagstiftning. Ledamöter i det flamländska parlamentet som är från Bryssel får inte rösta i frågor som rör Flandern, eftersom Bryssel utgör sin egen region. Endast flamländsk gemenskapslagstiftning gäller i Bryssel, den regionala lagstiftningen sköts av Brysselregionen.

Ideologiskt sett skiljer sig flamländska och vallonska väljare i genomsnitt inte mycket åt, bortsett från språkfrågan. De största attitydskillnaderna finns i debatten om centralisering kontra regionalisering. Flamländska väljare föredrar i genomsnitt att den politiska makten hålls kvar på regional nivå, medan vallonska röstare i högre grad understöder centralisering. Dessa attitydskillnader är inte överraskande, eftersom Flandern som en politisk enhet definieras av en strävan efter politisk autonomi.

Engelskan en ny lingua franca?

Det engelska språkets inflytande och användning i Belgien har ökat anmärkningsvärt de senaste årtiondena. Bryssel har alltid varit en kosmopolitisk stad, bland annat eftersom staden inofficiellt fungerar som Europeiska unionens huvudstad. Ur en belgisk synvinkel kan engelska anses vara ett "mer neutralt" språk än nederländskan eller franskan, eftersom det är ett främmande språk som inte har en historisk koppling till landet.

Belgierna har i genomsnitt goda kunskaper i engelska, särskilt i Flandern. I själva verket används engelskan ofta av belgier från olika språkgrupper samt av invandrare för att kommunicera med varandra. Unga belgier förhåller sig positiva till språket och har ofta bättre kunskaper i engelska än i de andra inhemska språken. Så är fallet i Bryssel, där engelskan har status som det inofficiella andraspråket framför nederländskan. I själva verket talar en betydande del av Bryssels invånare varken franska eller nederländska över huvud taget.

Trots att undervisning i franska är obligatorisk för alla flamländska elever och språket är det första främmande språk som eleverna lär sig, är det vanligt att unga har bättre kunskaper i engelska än i franska. Utanför skolan syns eller används franskan sällan i Flandern, samtidigt som unga exponeras för engelskan överallt. Inom högskolevärlden i Flandern har franskan en obefintlig ställning, trots att språket för ett sekel sedan var det enda språket som användes inom högre utbildning. När de flamländska universiteten bytte språk till nederländska försvann franskan helt.

För att motverka att engelskan får en alltför stark ställning vid flamländska högskolor begränsas dess användning via lagstiftning. I praktiken är engelska dock fortfarande det inofficiella andraspråket också inom de flamländska högskolorna. Alla högskolor i Flandern är officiellt enspråkiga enligt lag. Andra språk än nederländska får användas inom undervisningen endast om det finns ett motsvarande nederländskspråkigt utbildningsprogram. Alla studerande har även rätt att skriva sina prov på nederländska, oavsett undervisningsprogrammets språk.

Andelen engelskspråkiga undervisningsprogram som en högskola tillåts erbjuda är även begränsat: högst nio procent av kandidatprogrammen och omkring en tredjedel av magisterprogrammen får undervisas på ett annat språk än nederländska. I praktiken innebär detta engelska, eftersom det franska språket har en nästintill obetydlig ställning vid de flamländska högskolorna. I Vallonien å andra sidan har engelskan inte en lika stark ställning.

Framtiden och strategier för reform

Det är inte möjligt att separera debatten om språkliga rättigheter från andra politiska frågor, eftersom språkfrågorna är tätt sammanvävda med ekonomiska, kulturella och sociala skillnader i det belgiska samhället. Språkfrågan genomsyrar varje politisk diskussion, särskilt då alla politiska partier är uppdelade efter språk och region.

Att etniska skillnader såsom språk formar skiljelinjer i politiken är inte något exceptionellt, det är snarare en norm. Däremot är det unikt att i princip hela den politiska och administrativa strukturen i landet är splittrad, särskilt i Europa. I multietniska stater som innehåller autonoma områden utgör dessa vanligtvis en geografiskt liten eller separat del av landet. I Belgiens fall består hela landet av autonoma områden, tre eller fyra beroende på definitionen. Det faktum att det inte finns någon huvudsaklig språkgrupp i Belgien är mycket ovanligt, de flesta europeiska länder består av en huvudsaklig etnisk grupp samt en eller flera minoritetsgrupper.

Belgien har på 60 år fundamentalt förändrat sitt statsskick, från att fram till 1970-talet ha varit en centraliserad enhetsstat till att i dag

vara en av världens mest decentraliserade federationer. För att en federal stat ska fungera krävs en stabil balans mellan regional autonomi och samarbete på federal nivå. Det förs en ständig debatt kring huruvida nivån på den regionala autonomin i Belgien är alltför omfattande med tanke på landets bästa, men det kan konstateras att de autonoma regionerna och språkgemenskaperna fungerar väl. Det är på federal nivå som de största utmaningarna finns, bland annat på grund av att federaliseringen av landet har urholkat federalstatens ansvarsområden och beviljat så mycket autonomi till regionerna att samarbetet mellan regionerna är utmanande. Federalstaten har trots detta inte destabiliserats under de långvariga regeringsförhandlingarna, eftersom regionerna axlar ansvaret för majoriteten av beslutsfattandet. Under regeringsförhandlingarna 2018–2020 saknade Belgien en egentlig regering i 652 dagar, vilket var ett nytt rekord. Detta orsakade dock inte instabilitet i landet eftersom regionernas och språkgemenskapernas regeringar fortsatte att styra inom sina respektive områden. Denna situation är däremot långt ifrån unik, eftersom Belgien har varit i samma situation flera gånger tidigare.

Förhindrade federaliseringen ytterligare konflikter i Belgien genom att ge språkgrupperna politisk autonomi, eller bidrar splittringen längs språkgränserna snarare till den polarisering som vi ser i dag? I bästa fall kan politisk autonomi minska risken för konflikter mellan två befolkningsgrupper, men i värsta fall leder autonomin till en ytterligare polarisering av ett samhälle till en sådan nivå att en återförening vore omöjlig. I splittrade demokratiska samhällen tenderar samarbetssvårigheter ofta leda till krav på självstyre, eftersom minoriteten saknar en politisk majoritetsmakt. Maktdelningsmetoder som vetorätt, garanterade mandat inom parlamentet samt andra samarbetsmekanismer inom en centralstat räcker inte alltid för att garantera minoritetens rättigheter. I Belgiens fall har federaliseringen lett till att det finns få incitament för en politiker att samarbeta med andra språkgrupper, eftersom de i praktiken enbart är ansvariga inför den egna enspråkiga väljarkåren. Trots den interna polariseringen finns det inga risker för att Belgien som land delas i två, åtminstone inte inom en nära framtid. Jämfört med exempelvis Skottland eller Quebec är självständighetsdebatten i Flandern inte särskilt aktuell.

Det finns i allmänhet tre krav för att ett språk, särskilt ett minoritetsspråk, ska överleva. Den första och mest självklara faktorn är att människor ska ha kunskaper i språket, antingen som modersmål eller som andraspråk. Det ska också finnas möjligheter för både språkminoriteten och resten av befolkningen att läsa och använda språket, bland annat i skolan, i arbetslivet, inom familjen och i det sociala livet, i medierna, och i kontakten med myndigheter. Utan dessa förutsättningar ökar risken att språkminoriteten exempelvis inte använder sitt modersmål utanför familjen, låter bli att lära det vidare till sina barn eller till och med flyttar bort från området. Slutligen krävs det också en uttrycklig vilja att lära sig och använda språket. Om ett samhälle inte ser nyttan av att använda ett språk och föra det vidare

till nästa generation spelar det ingen roll om språket har en officiell ställning eller inte. Att bevara ett minoritetsspråk kräver därmed åtgärder från alla delar av samhället och är lika mycket en attitydfråga som en fråga om språkliga rättigheter.

Utbildningen är en av de mest avgörande faktorerna för ett språks överlevnad. Att införa obligatorisk språkundervisning räcker inte, eftersom det bara delvis uppfyller ett av kraven för ett språks överlevnad, nämligen kunskaper i språket. Språkbadsskolor och särskilt enspråkiga skolor uppfyller det andra kravet, genom att ge eleverna en miljö där de förväntas tala och därmed förbättra sina kunskaper i språket.

På enspråkiga områden är detta inte ett problem eftersom det officiella språket redan används inom samhällets alla domäner, och elever med annat modersmål uppmuntras att lära sig det officiella språket. På tvåspråkiga områden, särskilt på områden där enbart en liten andel av invånarna talar ett minoritetsspråk, är det svårare att motivera eleverna att lära sig minoritetsspråket eftersom möjligheterna att använda språket är färre. I Belgien är detta ett mindre problem, eftersom både nederländskan och franskan åtnjuter en stark enspråkig ställning i sina respektive regioner, och tvåspråkighet är normen. På det finska fastlandet finns det ingen enspråkigt svensk kommun, och områdena där man inte behöver kunna tala finska är få. Nederländskan har en jämförelsevis mycket starkare ställning i Belgien än svenskan har i Finland.

Hur skulle då det belgiska systemet se ut i Finland, med enspråkiga kommuner och regioner? Att tillämpa Belgiens 60-åriga modell på dagens Finland vore omöjligt, eftersom språkförhållandena i Finland på 1960-talet var mindre varierande än de är i dag. Att likt Flandern exempelvis gå in för att landskapet Österbotten blir enspråkigt svenskt vore omöjligt i dag, eftersom runt hälften av landskapets invånare talar i dag ett språk annat än svenska som modersmål. På grund av att den svenskspråkiga befolkningen i Finland är utspridd inom geografiskt åtskilda områden är det omöjligt att på samma sätt som i Belgien dela upp landet i enspråkiga regioner. Åland kan däremot ses som ett lyckat exempel på regional och språklig autonomi, på grund av att landskapet ligger geografiskt avskilt från resten av Finland samt har få invånare jämfört med fastlandet. Vid tiden då Ålands självstyre skapades var de språkliga förhållandena på fastlandet annorlunda än de är i dag, och en eventuell reform skulle ha varit mera passande då jämfört med i dag.

På kommunal nivå är situationen mer komplex. Att städer som Helsingfors, Vanda, Esbo och Åbo samt kommuner som Mörskom och Pyttis fortfarande är officiellt tvåspråkiga beror på språklagen, som anger att kommuner ska vara tvåspråkiga när den finsk- eller svenskspråkiga minoriteten överstiger 3 000 invånare eller 8 procent av befolkningen. Detta leder till att alla kommuner med svenska som majoritetsspråk också har finska som officiellt minoritetsspråk. De sista enspråkigt svenska kommunerna utanför Åland valde att bli

frivilligt tvåspråkiga på 2010-talet trots att de inte omfattades av detta krav.

Det är inte möjligt att i Finland dra en språkgräns mellan finskspråkiga och svenskspråkiga områden, eftersom de flesta kommuner med svenska som officiellt språk har en betydande finskspråkig befolkning. Det är värt att minnas att endast ett litet antal kommuner i Belgien är tvåspråkiga eller har språkfaciliteter, då majoriteten av kommunerna är enspråkiga.

En implementering av sådana reformer i Finland skulle komma alltför sent. Det är inte längre meningsfullt att tänka på geografiska lösningar gällande frågan om svenska i Finland, eftersom en majoritet av de tvåspråkiga kommunerna på fastlandet i dagsläget har en finskspråkig majoritet. Vore i stället en modell med språkgemenskaper för finskspråkiga respektive svenskspråkiga finländare en fungerande modell i Finland?

I Belgien följer språkgemenskaperna principen om att områdets språk är individens språk. Tvåspråkighet på kommunal nivå existerar inte i Belgien, bortsett från Bryssel och ett antal gränskommuner. Detta system vore inte som sådant ett alternativ med tanke på Finland, men kunde tanken om en svenskspråkig språkgemenskap fungera i praktiken? Varje finländare vars modersmål är svenska skulle höra till en språkgemenskap, och dessa gemenskaper skulle ha självstyre i en viss utsträckning. Ett begränsat antal ansvarsområden kunde överföras från staten, välfärdsområdena och kommunerna, till exempel utbildning och kultur.

Ett sådant arrangemang är inte en lösning för de mest kritiska utmaningarna när det gäller tillgången på svenskspråkig service. Det finns i praktiken inga egentliga reformer som helt kunde lösa språkfrågan i Finland. Tvåspråkighet i sig är en positiv sak, så länge de språkliga rättigheterna inte äventyras. För att ett minoritetsspråk ska överleva räcker det inte att språket har en officiell ställning, det måste också finnas en tillräcklig tillgång på service för språkminoriteten samt utbildning, incitament och möjligheter för majoritetsbefolkningen att lära sig och använda språket.

Källförteckning

Adam et al. *Governing Diversity: Migrant Integration and Multiculturalism in North America and Europe*. 2018.

Adams, Maurice. *The Politics of the Belgian Constitution: Can it be Explained?* 2012.

Asbrock, Frank & Van Hiel, Alain. *An Insiders' Outside Perspective on the Flemish-Walloon Conflict: The Role of Identification and Disidentification for the German-Speaking Minority*. 2017

- Bernaerts, Jonathan. *A Socio-legal Approach to Language Use in Administrative Settings in Belgium's Dutch-Language Area*. 2022.
- Bernaerts, Jonathan. *Public Administrations and the Accommodation of Linguistic Diversity in the Dutch Language Area of Belgium*. 2022.
- Davidson, Hannah. *The role of French in the Linguistic Landscape of the German-speaking Community of Belgium*. 2020.
- De Wever, Bruno. *From Belgian Nation State to Nations in Belgium: Past, Present and Future*. 2010.
- Hensley, David. *An Unlikely Minority? The Development and Use of "Minority Rhetoric" among the Francophones of Flanders, 1918-1932*. 2013.
- Höhne, Jutta. *Language integration of labour migrants in Austria, Belgium, France, Germany, the Netherlands and Sweden from a historical perspective*. 2013.
- Kokaisl, Petr & Kokaislová, Pavla. *Belgian Germans or East-Belgians?* 2015.
- Kuźelewska, Elżbieta. *Language Border and Linguistic Legislation in Belgium*. 2015.
- Niessen, Christoph. *Federalization in the slipstream: How the German-speaking Community of Belgium became one of the smallest federal entities in the world*. 2021.
- Poirier, Johanne. *Belgium: Less than Sum of Its Parts*. 2008.
- Poirier, Johanne. *The Belgian Federation: Tools of Appeasement, Instruments of Confrontation*. 2011.
- Van den Bosch, Jeroen. *Flemish and Walloon Group Dynamics in Belgium: The Impact of the Linguistic Boundary*. 2015.
- Van der Linden, Nicolas & Roets, Arne. *Insights into the Belgian Linguistic Conflict from a (Social) Psychological Perspective: Introduction to the Special Issue*. 2017.
- van Gerwen, Heleen, et al. *Translation in administrative interactions: Policies and practices at the local level in the Dutch language area of Belgium*. 2021.
- van Splunder, Frank. *Higher Education in Flanders*. 2021.
- Van Wynsberghe, Caroline. *The Belgian 'example'. Weaknesses of the Federal Formula as Implemented in Belgium*. 2011.
- Vogl, Ulrike & Hüning, Matthias. *One nation, one language? The case of Belgium*. 2010.

<https://www.brusselstimes.com/1648509/belgiums-german-speakers-no-longer-want-to-be-ignored>

<https://www.brusselstimes.com/659380/dutch-increasingly-losing-ground-in-french-speaking-schools>

<https://www.brusselstimes.com/594432/why-flemings-know-french-better-than-walloons-know-dutch-and-why-this-will-never-change>

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/euryperia/belgium-french-community/teaching-and-learning-primary-education>

<https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Belgium-Introduction.aspx>

<https://www.britannica.com/place/Belgium/Ethnic-groups-and-languages>

<https://www.internationalhouseleuven.be/national-and-regional-powers>

<https://www.thebulletin.be/law-requiring-brussels-civil-servants-be-bilingual-largely-ignored>